

ГАЗЮАНЬ – КИТАЙСЬКА ІННОВАЦІЯ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ГАЗУ

(до виходу книги Хуана Сяюна¹ "Газюань"², *кит. мовою*)

Для України як енергозалежної країни важливо відслідковувати сучасні тенденції та новачі на світовому ринку газу, щоб віднайти оптимальні рішення для забезпечення своїх потреб. У цьому контексті досить цікава книга китайського вченого, професора, доктора міжнародної економіки Хуана Сяюна "Газюань", яка побачила світ у 2018 р. У дослідженні представлені сучасні тенденції формування ринку газу в КНР, а також визначено вплив цих процесів на структурні зрушення на світових енергетичних ринках.

За назвою простежується явна аналогія терміна "газюань" із терміном "нафтодолар", уведеним в обіг 1973 р. професором Джорджтаунського університету І. Овайсом під час тодішньої енергетичної кризи і відповідного стрибка цін на нафту. Нафтодолар виявився умовною валютною одиницею формування доходів членів ОПЕК та інших нафтовидобувних країн. Ідея впровадження газюаня обумовлена роллю Китаю як одного з найбільших центрів споживання та перерозподілу газу, а також його впливу на процеси формування світових цін на газ.

Сьогодні східноазійський регіон є найбільш динамічним у світі. Такі країни, як Китай та Південна Корея, демонструють високі та стабільні темпи економічного зростання. Понад половину світового ВВП виробляється в Східній Азії, де мешкає близько 40% усього населення планети. У цьому сенсі центр світового розвитку поступово зміщується у Східну Азію. Потреби економічного розвитку регіону потребують стабільних обсягів постачання енергоносіїв і, значною мірою, газу, оскільки йому ці країни надають пріоритет як основному виду палива. Питання функціонування ринку нафтодоларів, можливі передумови виникнення газюаня в сучасній глобальній системі економічних взаємозв'язків та важливість його запровадження розглядаються у першій главі книги. У другій главі, аналізуючи ситуацію, що склалася на внутрішньому енергоринку Китаю, проф. Х. Сяюн розмірковує про необхідність удосконалення структури енергоринку шляхом його реформування, стратегічним напрямом якого, на його думку, має стати зменшення викидів вуглецю та зменшення енерговитрат. Автор також порушує питання необхідності збільшення ролі Східної Азії як центру перерозподілу газу. Запровадження газюаня сприятиме подальшій інтернаціоналізації китайського юаня – про практичні шляхи його запровадження йдеться у третій главі книги.

Характеризуючи ситуацію, що склалася на газовому – як світовому, так і азійському – ринку, проф. Х. Сяюн робить акцент, що при формуванні ринку газу в Китаї необхідно спиратися на світовий досвід. Аргументуючи необхідність створення центру торгівлі газом у Китаї, він піднімає питання щодо необхідності удосконалення міжнародної системи газопроводів та розбудови їх внутрішньої системи у країні для включення в єдину світову мережу. Модернізація національної системи газопроводів має відбуватися із залученням інвестицій та сучасних технологій.

Подальший розвиток Китаю, забезпечення гідного життя китайського народу та задоволення його потреб невіддільні від цивілізованого ставлення до екології, під-

¹ Президент Вищої школи Китайської академії суспільних наук, віце-президент Університету Китайської академії суспільних наук, професор, доктор економічних наук Хуан Сяюн – відомий китайський науковець-економіст, фахівець у сфері розвитку світового та китайського ринку енергетики, автор багатьох наукових досліджень та практичних розробок з цих проблем. 3 2018 р. – член редколегії журналу "Економіка і прогнозування".

² 天然气人民币 / 黄晓勇等着。 – 北京：社会科学文献出版社，2018.

тримки "зеленого" розвитку і підвищення загальної ефективності, що вимагає створення відповідних умов – насамперед запровадження низки інновацій у системі управління та моделі розвитку за допомогою високих технологій.

Запровадження газюаня, на думку автора, є саме такою інновацією. Використання китайського юаня для інвестицій у газову галузь, виробництво газу та торгівлю ним сприятиме зростанню частки розрахунків та ціноутворення в юанях на світовому ринку газу. Однак довершеною ця система стане тоді, коли в Китаї буде створено центр торгівлі газом, що стане своєрідним інноваційним внеском країни у реформування світового енергетичного ринку. На думку проф. Х. Сяюна, це сприятиме врегулюванню структури енергетичного ринку Китаю, модернізації та розвитку його промисловості, аграрної сфери, прискоренню інформатизації, урбанізації та сталому підвищенню якості життя громадян за одночасного збільшення застосування "чистих", "зелених" та високоефективних технологій.

Запровадження газюаня, на думку автора, сприятиме трансформуванню енергетики Китаю та формуванню безпечної для неї фінансової системи, зміцнить енергетичну та фінансову безпеку країни. Водночас інтернаціоналізація юаня створить великі можливості для розвитку світового співтовариства, популяризує провідну роль КНР у міжнародній кооперації та глобальному управлінні. Це дасть країні можливість стати лідером у процесі економічної глобалізації, зумовить формування її багаторівневої відкритої економіки, підтримуватиме її економічну могутність та цілісність.

Автор також зупиняється на фінансових аспектах формування ринку газюаня, виділяючи, зокрема, такі фактори, як: врегулювання системи розрахунків та встановлення ціни в газюанях, підтримка обігу газюаня через проведення торгів, лібералізація капітального рахунку в китайських юанях, формування закордонного ринку китайських юанів та вживання заходів з метою запобігання ризикам від лібералізації капітального рахунку в китайських юанях.

Свої висновки щодо переваг від запровадження газюаня проф. Х. Сяюн обґрунтовує недосконалістю існуючої світової валютної системи, домінуванням американського долара в міжнародних розрахунках за енергоносії. Хоча роль американського долара в міжнародних розрахунково-кредитних операціях зменшується, він залишається провідною світовою валютою. В доларах США здійснюється переважна частина міжнародних валютних операцій та зберігається більшість суверенних резервів. Іноземні країни виходять на американський ринок капіталу, де розміщують вільні кошти в американських доларах на депозитах або вкладають їх у облігації та акції. У свою чергу США, користуючись майже монопольним положенням своєї валюти, можуть здійснювати її емісію на власний розсуд³. Це потенційно зменшує вартість доступу США до світових товарних ринків. Крім того, ціни на товари, послуги і запозичення переважно також формуються у доларах США. Існуюча практика ціноутворення із переважним застосуванням американського долара формує потенційні дисбаланси, які здатні призвести до економічних криз. Проф. Х. Сяюн вважає, що запровадження газюаня та створення центру торгівлі природним газом у Китаї вплине на світову валютно-фінансову систему, оскільки попит на китайський юань зростатиме, а розрахунки в юанях збільшуватимуться. Формування мультивалютної системи міжнародних розрахунків сприятиме зменшенню валютних ризиків, що виникають при домінуванні однієї валюти. Це також може позитивно вплинути на ціноутворення основних товарних груп, у першу чергу енергоносіїв.

Автор зазначає, що рівень глобальної інтеграції ринку газу є низьким і він значно відстає від глобалізації ринку вугілля та нафти. Крім того, існуючий у світі механізм

³ 天然气人民币 / 黄晓勇等着。 – 北京：社会学文献出版社，2018。P. 6–7.

формування ціни на газ не є цілісним, що призводить до суттєвої різниці в цінах на газ у різних регіонах світу. Підтвердженням цього слугує ситуація на ринку газу в Азії. Зокрема, в 2012 р. ціна на газ в Азії у п'ятеро перевищувала ціну на газ в Америці та втричі – ціну на газ в Європі⁴. Формування ж ринку газу в Східній Азії та запровадження газування може нівелювати зазначені диспаритети на світовому ринку газу.

Вигідне географічне положення Китаю в Східній Азії (фактично – її центр), сусідство з усіма країнами Східної Азії – Японією, Північною Кореєю, Південною Кореєю, Монголією, створена за роки реформ розгалужена енергетична інфраструктура, включаючи систему газопроводів, яка хоч і потребує певної модернізації та подальшого продовження в сусідні країни, проте дає можливість постачати туди газ, – все це переваги, яких не має жодна зі східноазійських країн. Плани Росії побудувати прямі газотранспортні системи в східноазійські країни, оминаючи Китай, видаються малоймовірними, оскільки це вимагає значних капіталовкладень та часу. Вільних ресурсів для будівництва таких газопроводів у Росії сьогодні немає, і навіть за умови їх будівництва ефективність їх функціонування викликає сумніви. Все це свідчить на користь Китаю як центру перерозподілу газу в Східній Азії.

Проф. Х. Сяюен зазначає, що центр торгівлі газом має бути створений саме в Китаї. По-перше, Китай демонструє високі темпи економічного зростання. Навіть якщо протягом останніх років вони знизилися, проте і надалі залишатимуться одними з найвищих у світі. При цьому потреби в імпортних енергоносіях у Китаї зростатимуть. Сьогодні КНР втілює нову модель економічного розвитку – так звану "якісну модель", "нову нормальність", що означає перехід від кількісного зростання до якісного. Суть цієї моделі полягає в тому, що економічний розвиток базується не на експорті та інвестиціях, а на зростанні внутрішнього споживання та структурних змінах в економіці країни. Автор вважає, що економічні зміни, що наразі відбуваються в Китаї, потребуватимуть збільшення обсягів енергоносіїв, в тому числі й газу, оскільки попит на них зростатиме.

Іншим доказом на користь створення центру торгівлі газом у Китаї є те, що у країні триває процес трансформації внутрішнього енергоринку. Упродовж усього періоду економічних реформ основним видом енергоресурсів у Китаї виступало вугілля, запаси якого у країні достатні, щоб забезпечити внутрішні потреби. Однак використання вугілля порівняно з іншими енергоносіями є більш витратним, менш ефективним і небезпечним для довкілля. Надмірне використання вугілля негативно позначилося на екологічному стані країни, яка нині є одним із найбільших "забруднювачів" у світі. Уряд країни усвідомлює цю проблему та вживає заходів задля її усунення. Серед них планується збільшення споживання імпортного газу та зростання його власного видобутку. Автор наводить приклад США, які із збільшенням видобутку сланцевого газу фактично здійснили енергетичну революцію. Ціна на газ усередині країни завдяки його внутрішньому виробництву із застосуванням сучасних технологій у рази нижча за світовий рівень. Налагодження власного виробництва сланцевого газу також фактично забезпечило енергонезалежність США від імпортного газу. У Китаї також були розвідані значні поклади сланцевого газу і уже розпочалося його видобування. На думку проф. Х. Сяюена, Китай, як і США, має гарні перспективи щодо видобутку цього виду палива. Зокрема, це може зумовити зменшення обсягу імпортного газу та загалом зниження ціни на газ.

Представлений у роботі проф. Х. Сяюеня аналіз перспектив запровадження газування є достатньо аргументованим. Автор наводить економічні факти та аргументи щодо перспективності цього проекту. На думку автора, економічні переваги запрова-

⁴ 天然气人民币 / 黄晓勇等着。 – 北京 : 社会学文献出版社, 2018. 4. P. 183.

дження газуюаня очевидні – як для Китаю, так і для решти країн регіону. Адже хоча проект із запровадження газуюаня насамперед спрямований на вирішення енергетичних проблем країни, але, з огляду на їх глобальний контекст, – також і на створення регіонального центру торгівлі газом, перерозподіл газових потоків, посилення ролі китайського юаня в міжнародних розрахунково-кредитних операціях, тож можна стверджувати, що він набуває глобального значення.

Перспектив цьому проекту додає також фактор посилення ролі Китаю в глобальному управлінні та міжнародному розвитку через запровадження глобальної ініціативи "Один пояс, один шлях", спрямованої на посилення зв'язків між окремими країнами, регіонами та континентами, збереження відкритої світової економічної системи, досягнення диверсифікованого, збалансованого і сталого розвитку. Проф. Х. Сяююн зазначає, що в ініціативі "Один пояс, один шлях" беруть участь такі багаті на запаси нафти та газу країни, як країни Центральної, Південно-Східної та Південної Азії, а також Росія. Водночас Китай є найбільшим споживачем природного газу. Таким чином ініціатива "Один пояс, один шлях" відкриває можливості для багатосторонньої співпраці у сфері торгівлі товарами та послугами. Вона також відкриває великі можливості для співпраці в енергетичній сфері. Якщо інвестиції у виробництво газу та торгівля газом здійснюватимуться в газуюанях, то китайські юані надходитимуть за кордон. У свою чергу іноземні інвестори купуватимуть китайські товари та послуги, розраховуючись за них у китайських юанях, і таким чином китайські юані повертатимуться до Китаю. Це вигідно країнам – експортерам газу і також збільшуватиме використання газуюаня для встановлення ціни на газ та розрахунків⁵.

У країнах, розташованих уздовж ініціативи "Один пояс, один шлях", за активної участі китайських підприємств та банків розвитку реалізуються інфраструктурні та енергетичні проекти. Для фінансового забезпечення цих проектів було створено Азійський банк інфраструктурних інвестицій та Фонд Шовкового шляху. Спостерігається зростання торгівлі між країнами – учасниками проекту, а також обсягу взаємних інвестицій. Зважаючи також і на те, що Китай активно просуває ідею "зеленого" розвитку вздовж нових гео економічних коридорів, попит на газ, який вважається найбільш економічним та екологічно безпечним видом палива, об'єктивно зростатиме. Це актуалізує запровадження газуюаня – як валюти для здійснення торгівлі газом, встановлення ціни на газ та розрахунків при укладанні газових контрактів. Тож роль китайського юаня зростатиме не тільки на регіональному рівні, а й у світовій валютно-фінансовій системі загалом. У представленому Народним банком Китаю звіті за 2017 р. "Інтернаціоналізація юаня" підкреслюється, що роль китайського юаня у світовій економіці зростає, збільшується обсяг закордонних інвестицій у китайських юанях. Уже 60 країн світу зберігають у китайських юанях частку власних валютних резервів⁶. Проект запровадження газуюаня може змінити світову валютно-фінансову систему і, як очікується, привнести в неї та світову економіку більше стабільності та прогнозованості.

Книга китайського вченого Хуана Сяююна "Газуюань" представляє для України як науковий, так і практичний інтерес. Україна, як і Китай, володіє значними запасами вугілля, проте залежить від імпорту газу та нафти. Питання постачання газу, механізм ціноутворення та розрахунків за нього для нашої країни є надзвичайно актуальними. І в цьому сенсі сучасний досвід та наукові розвідки Китаю варті безумовної уваги.

*О.М. Олійник, канд. екон. наук,
старший науковий співробітник*

ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України"

⁵ 天然气人民币 / 黄晓勇等着。 – 北京：社会学文献出版社，2018. P. 189.

⁶ 天天然气人民币 / 黄晓勇等着。 – 北京：社会学文献出版社，2018. P. 97.